

LIETUVIŲ KALBOS IR LITERATŪROS PAGRINDINIO UGDYMO BENDROJI PROGRAMA (2016)

KALBINIS (KALBOS SISTEMOS PAŽINIMAS) UGDYMAS

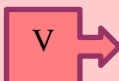

DALYKINĖS IR METODINĖS MEDŽIAGOS ELEKTRONINIAI ŠALTINIAI

10 (II GIMNAZIJOS) KLASĖ

Parengė Daiva Binkienė, Ugdymo plėtotės centro metodininkė

Paaškinimai dėl medžiagos pateikimo struktūros:

1. Horizontalioje lentelės grafoje pateiktos *Lietuvių kalbos ir literatūros pagrindinio ugdymo bendrojoje programoje* nurodytos kalbos sistemos pažinimo temos ir turinio apimtis.
2. Pirmoje lentelės grafoje sutartiniais ženklais pažymėta:

 T	Tekstinė (verbalinė) medžiaga	 G	Garso įrašai	 V	Vaizdo medžiaga
 E	Informacija apie edukacines programas	 P	Virtualios parodos	 U	Skaitmeninės mokymo(si) priemonės, užduotys

3. Antroje lentelės grafoje pateikiamos dalykinės ir metodinės medžiagos elektroninių šaltinių nuorodos.

Kalba kaip socialinis kultūrinis reiškinys

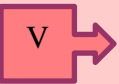

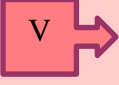

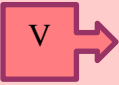

Turinio apimtis

Kalbos tyrimo darbų principai (tikslas, hipotezė, šaltiniai, metodika, medžiagos atranka, analizė, rezultatų apibendrinimas ir pristatymas).
Pagrindiniai lietuvių kalbos tyrėjų ir ugdytojų darbai, jų reikšmė (D. Kleinas, K. Sirvydas, J. Jablonskis, K. Būga ir kt.).

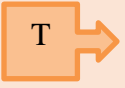
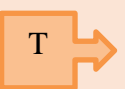
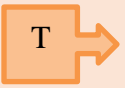
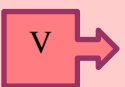
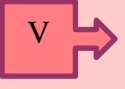
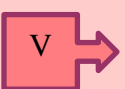
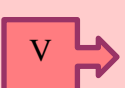
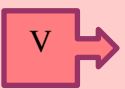
Dalykinės ir metodinės medžiagos elektroniniai šaltiniai

	<p>Kalbos tiriamojo darbo etapai</p> <p>http://www.saltiniai.info/index/details/700</p> <div data-bbox="1010 580 1576 772" style="border: 1px solid blue; border-radius: 15px; padding: 5px; width: fit-content;"><p>Tyrimo tikslas</p><p>Tyrimo planavimas</p><p>Tyrimo rezultatų pristatymas</p></div>
	<p>Lietuvių kalbos tyrimų apžvalga ir žymiausi tyrėjai</p> <p>http://www.xn--altiniai-4wb.info/index/details/374</p>
	<p>Kompiuterinis lietuvių kalbos žinynas. Lietuvių kalbos gramatikos</p> <p>http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/kalba/KD00/Lietuvi%C5%B3_kalbos_%C5%BEinynas._Lietuvi%C5%B3_kalbos_gramatikos.KD2100.pdf</p>
	<p>Kompiuterinis lietuvių kalbos žinynas. Žymiausi lietuvių kalbininkai</p> <p>http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/kalba/KD00/Lietuvi%C5%B3_kalbos_%C5%BEinynas._%C5%BDymiausi_lietuvi%C5%B3_kalbininkai.KD2101.pdf</p>

	<p>Garsiausių lietuvių kalbos tyrėjų gimimo vietos</p> <p>http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/kalba/kd00/Garsiausi%C5%B3_lietuvi%C5%B3_kalbos_tyr%C4%97j%C5%B3_gimimo_vietos.KD2139.jpg</p>
	<p>Mokymosi objektas <i>Iškiliausios baroko asmenybės. Danielius Kleinas</i></p> <p>http://mkp.emokykla.lt/imo/lt/mo/477/</p>
	<p>K. Sirvydas</p> <p>http://www.anykstenai.lt/asmenys/asm.php?id=332</p>
	<p>D. Kuolys <i>Sirvydas ir lietuviškoji Baroko raštija</i></p> <p>http://www.xn--altiniai-4wb.info/index/details/925</p>
	<p>P. Rabikauskas <i>Konstantino Sirvydo asmuo ir reikšmė</i></p> <p>http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LE00/Paulius_Rabikauskas._Konstantino_Sirvydo_asmuo_ir_reik%C5%A1m%C4%97.LE2400A.pdf</p>
	<p>I. Lukšaitė <i>Lietuvių kalbos ir asmenybės ugdymas K. Sirvydo raštuose</i></p> <p>http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LE00/Ing%C4%97_Luk%C5%A1ait%C4%97._Lietuvi%C5%B3_kalbos_ir_asmenyb%C4%97s_ugdymas_Konstantino_Sirvydo_ra%C5%A1tuose.LE2400B.pdf</p>
	<p><i>Konstantinas Sirvydas – jėzuitas, leksikografas, filosofas</i> (N. Bulotaitės pokalbis su prof. D. Pociūte-Abukevičiene apie K. Sirvydo asmenybę, jo darbus ir jų reikšmę lietuvių kultūros istorijai)</p> <p>http://naujienos.vu.lt/konstantinas-sirvydas-jzuitas-leksikografas-filosofas/</p>

	<p>Dictionarium trium lingvarum [lenkų-lotynų-lietuvių] / auctore r.p. Constantino Szyrwid e Societate Jesu ... - 1677</p> <p>http://www.epaveldas.lt/object/recordDescription/LNB/C1B0003837478</p>
	<p>Konstantinas Sirvydas</p> <p>http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/le00/Konstantinas_Sirvydas.LE2411.jpg</p>
	<p><i>Trijų kalbų žodynas</i>, 1642 m. leidimas</p> <p>http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/le00/TRIJ%C5%B2_KALB%C5%B2_%C5%BDODYNAS,_1642_m._leidimas.LE2412.jpg</p>
	<p>Konstantinas Sirvydas <i>Punktai sakymų</i>, Vilnius, 1629 m.</p> <p>http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/le00/Konstantinas_Sirvydas,_PUNKTAI_SAKYM%C5%B2,_Vilnius,_1629_m..LE2413.jpg</p>
	<p>Skulptoriaus J. Žuko paminklas K. Sirvydai Dabužių Kristaus Žengimo į dangų bažnyčios šventoriuje (Anykščių r.)</p> <p>http://anykstenai.lt/?pg=naujienos2&nj=355&arch=1</p>
	<p>Konstantino Sirvydo biustas (Skulptorius J. Meškelevičius, 1988 m.)</p> <p>http://www.anyksciuparapija.lt/Ba-ny-ia/Paveldas/index.php/</p>
	<p>Filmas <i>Konstantinas Sirvydas</i> (1989 m., trukmė 00:53:10)</p> <p>http://www.lrt.lt/mediateka/irasas/5714</p>

	<p>Apybraiža apie XVII a. lietuvių raštijos pradininką, baroko kultūros atstovą, Vilniaus universiteto profesorių kunigą Konstantiną Sirvydą. Skaitomos ištraukos iš filosofinės jo pamokslų knygos <i>Punktai sakymų</i>, plačiai pasakojama apie K.Sirvydo gyvenamąją baroko epochą, šio laikotarpio dvasinį gyvenimą, žmogaus sampratą, lankomasi jo gimtinėje ir kitose su juo susijusiose vietose. Laidoje dalyvauja literatūros istorikas D. Kuolys.</p>
	<p>Mokymosi objektas <i>Iškiliausios baroko asmenybės. Konstantinas Sirvydas</i> http://mkp.emokykla.lt/imo/lt/mo/476/download.1</p>
	<p>J. Jablonskis http://lietuviukalbairliteratura.lt/jonas-jablonskis/</p>
	<p>Paminklas kalbininkui Jonui Jablonskiui (skulptorius P. Aleksandravičius) http://www.marijampoletic.lt/lt/lankytinos-vietos/paminklai-ir-skulpturos/paminklas-kalbininkui-jonui-jablonskiui-detail</p>
	<p>Kalbininko J. Jablonskio muziejus ir tėviškė Rygiškiuose http://www.sakiaitic.lt/lankytinos-vietos/jono-jablonskio-teviske-muziejus/</p>
	<p>Virtuali paroda <i>Atminties spalvų retrospektyva. Kalbininkui Jonui Jablonskiui – 155</i> http://www.lsim.lt/lt/lankytojams/parodos/virtualios-parodos/179-atminties-spalvu-retrospektyva</p>
	<p>V. Sakalauskienė <i>Jono Jablonskio leksikografinė veikla</i> http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367175446258/DS.002.0.01.ARTIC</p>
	<p>S. Valentas <i>Būga</i> http://www.xn--altiniai-4wb.info/index/details/1222</p>

	<p>Lietuvių kalbos enciklopedija. Kazimieras Būga http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/kalba/KD00/Lietuvi%C5%B3_kalbos_enciklopedija_Kazimieras_B%C5%ABga.KD2104.pdf</p>
	<p>Kazimiero Būgos biografija http://www.buga.zarasumuziejus.lt/kazimieras-buga/biografija/</p>
	<p><i>Lietuvių kalbininkas Kazimieras Būga</i> (I dalis) http://lietuviukalbairliteratura.lt/lietuviu-kalbininkas-kazimieras-buga-i-dalis/ (I dalis) http://lietuviukalbairliteratura.lt/lietuviu-kalbininkas-kazimieras-buga-ii-dalis/ (II dalis)</p>
	<p>Kazimieras Būga Permėje http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/lh00/Kazimieras_B%C5%ABga_Perm%C4%97je.LH5411.JPG</p>
	<p>Kazimiero Būgos paskaitos konspektas http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/lh00/K._B%C5%ABgos_paskaitos_autografas.LH5414.JPG</p>
	<p>Kazimiero Būgos knygnėlis http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/lh00/K._B%C5%ABgos_knygyn%C4%97lis.LH5416.JPG</p>
	<p>Kazimiero Būgos kartoteka http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/lh00/Kazimiero_B%C5%ABgos_kartoteka.LH5417.JPG</p>
	<p>Paminklas K Būgai Dusetose (skulptorius B. Vyšniauskas) http://www.sartai.info/zemelapis/paminklas%20kalbininkui%20bugai.html</p>

	<p>Edukacinė programa <i>Kalbininkas Kazimieras Būga</i></p> <p>http://www.zarasumuziejus.lt/?page_id=2608</p> <ul style="list-style-type: none"> • Užsiėmimas <i>Pažiegės laukais vaikšto lietuviškas žodis</i>. Lietuvių kalbos pamoka ir ekskursija K. Būgos memorialiniame muziejuje. • Užsiėmimas <i>Kazimieras Būga – Lietuvos didysis kalbininkas</i>. Paroda ir paskaitų ciklas. • Užsiėmimas, skirtas paminėti K. Būgos 138-ąjį gimtadienį <i>Prisimenant Lietuvos didį kalbininką</i>. <p>Švietimo teikėjas Kazimiero Būgos memorialinis muziejus Pažiegės k., Dusetų sen., Zarasų r. sav tel. +370 610 25972, el. paštas bugos.muziejus@zarasumuziejus.lt</p>
	<p>Kazimiero Būgos memorialinio muziejaus dvarelis ir jo eksponatai</p> <p>http://www.buga.zarasumuziejus.lt/apie-muzieju/muziejaus-dvarelis-ir-jo-eksponatai/</p>
	<p>Kazimiero Būgos atminimo įamžinimas</p> <p>http://www.buga.zarasumuziejus.lt/kazimieras-buga/iamzinimas-ir-nuorodos/</p>
	
	<p>V. Janušauskienė, H. Prosnikova, D. Vaitiekūnas, L. Vilkienė, G. Žemaitytė, N. Toleikytė, R. Jarienė <i>Lietuvių kalbos modulių programų 9–10 kl. metodinės rekomendacijos</i></p> <p>http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2012_Lietuviu_kalbos_moduliu_programu_metodines_rekomendacijos_9_10.pdf</p>

Išeito kurso pagrindų kartojimas ir gilinimas. Įgūdžių įtvirtinimas

Turinio apimtis

5–9 (gimnazijų I) klasių kurso kartojimas ir gilinimas. Įgūdžių įtvirtinimas.

Sakinys. Žodžių junginys. Predikatinis centras. Derinimo, valdymo, šliejimo santykiai.

Vientisinis sakiny. Išvardijimas ir apibendrinimas.

Sudėtinis sakiny. Sujungimas (koordinacija) ir prijungimas (subordinacija).

Vientisinio ir sudėtinio sakinio skyryba. Kalbos dalių funkcijos sakinyje. Gramatinis nagrinėjimas.

Galūnių rašybos dėsniumai. Kalbos dalių darybos sintaksiniai aspektai.

Žodžių daryba ir formų daryba.

Žodžių kamienų rašybos dėsniumai ir išimtys.

Dalykinės ir metodinės medžiagos elektroniniai šaltiniai

Sakinys

<http://www.xn--altiniai-4wb.info/index/details/612>

Žodžių junginiai

<http://www.xn--altiniai-4wb.info/index/details/609>

Žodžių santykiai

<http://www.xn--altiniai-4wb.info/index/details/606>

V. Janušauskienė, H. Prosniakova, D. Vaitiekūnas, L. Vilkienė, G. Žemaitytė, N. Toleikytė, R. Jarienė *Lietuvių kalbos modulių programų 9–10 kl. metodinės rekomendacijos*

http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2012_Lietuviu_kalbos_moduliu_programu_metodines_rekomendacijos_9_10.pdf

Fonetika ir kirčiavimas

Turinio apimtis

Taisyklingos tarties ir kirčiavimo įgūdžių įtvirtinimas.

Dalykinės ir metodinės medžiagos elektroniniai šaltiniai

Taisyklingos tarties reikalavimai ir normos

<http://www.xn--altiniai-4wb.info/index/details/423>

Būtiniausi tarties reikalavimai

<http://www.vlkk.lt/aktualiausios-temos/didziosios-klaidos/butiniausi-tarties-reikalavimai>

Kirčiavimas

<http://www.xn--altiniai-4wb.info/index/details/427>

Lietuvių kalbos kirtis

Kirčio reikšmė ir funkcijos

Trumpųjų skiemenų kirčiavimas

Ilgųjų skiemenų kirčiavimas

Lietuvių bendrinės kalbos priegaidės

Priegaidžių reikšmė ir funkcijos

Priegaidžių kaita

Vardažodžių kirčiavimo sistema

Daiktavardžių kirčiuotės

Būdvardžių kirčiuotės

Kitų linksniuojamų žodžių kirčiavimas

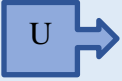

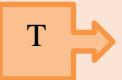

Veiksmažodžių kirčiavimo sistema

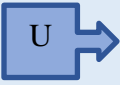
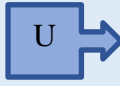
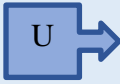
Nekaitomų žodžių kirčiavimo sistema

Vietovardžių ir asmenvardžių kirčiavimas

Priešpaskutinio skiemens taisyklė

Žodžio galo taisyklė

	<p>Elektroninė kirčiuoklė <i>Kirčiavimas internetu</i> http://donelaitis.vdu.lt/main.php?id=4&nr=9_1</p>
	<p>V. Kavaliauskas <i>Kirčiuotų tekstų chrestomatija (lietuvių poezija ir proza)</i> http://www.esparama.lt/documents/10157/490675/2014_Kirciuotu_tekstu_chrestomatija_mok_knyga.pdf/4e187979-e3f1-4254-8b48-5b9f7025c3d6</p> <p>Chrestomatiją sudaro dvi dalys – lietuvių poezijos ir prozos tekstai. Iš viso chrestomatijoje pateikiama penkiasdešimt autorių įvairiais laikotarpiais parašytų įvairios tematikos ir skirtingų žanrų tekstų.</p> <p>Visi tekstai sukirčiuoti remiantis <i>Dabartinės lietuvių kalbos žodyno</i> (septintas leidimas, 2012 m.) teikiamomis kirčiavimo normomis, taip pat atsižvelgta ir į naująsias Valstybinės lietuvių kalbos komisijos teiktas rekomendacijas, kuriose patikslintos atskirų kalbos dalių žodžių kirčiavimo normos.</p>
	<p>Mokymo priemonė <i>Lietuvių kalbos kultūra. Tartis</i> http://mkp.emokykla.lt/kalboskultura/lt/teorija/tartis/raide_ir_garsas/</p>
	<div style="display: flex; justify-content: space-between;"> <div data-bbox="353 959 1151 1342" style="border: 1px solid blue; border-radius: 15px; padding: 10px; width: 45%;"> <p>Raidė ir garsas</p> <p>Balsiai</p> <p>Priebalsiai</p> <p>Dvigarsiai</p> <p>Kartojimo klausimai</p> <p>Literatūros, nuorodų, sutrumpinimų sąrašai</p> </div> <div data-bbox="1196 959 1644 1270" style="border: 1px solid blue; border-radius: 15px; padding: 10px; width: 45%;"> <p>Praktinės užduotys</p> <p>1 lygmuo</p> <p>2 lygmuo</p> <p>3 lygmuo</p> </div> </div>

	<p>Mokymo priemonė <i>Lietuvių kalbos kultūra. Kirčiavimas</i></p> <p>http://mkp.emokykla.lt/kalboscultura/lt/teorija/kirciavimas/skiemuo_kirtis_priegaide/</p>
	<div style="display: flex; justify-content: space-between;"> <div style="border: 1px solid blue; border-radius: 20px; padding: 10px; width: 60%;"> <p>Skiemuo, kirtis, priegaidė</p> <p>Priegaidės nustatymas pagal garsinę kirčiuoto skiemens sandarą</p> <p>Svarbiausi kirčiavimo dėsniai</p> <p>Kirčiuotės</p> <p>Veiksmažodžių kirčiavimas</p> <p>Įsidėmėtinų žodžių grupių kirčiavimas</p> <p>Kartojimo klausimai</p> <p>Literatūros, nuorodų, sutrumpinimų sąrašai</p> </div> <div style="border: 1px solid blue; border-radius: 20px; padding: 10px; width: 30%;"> <p>Praktinės užduotys</p> <p>1 lygmuo</p> <p>2 lygmuo</p> <p>3 lygmuo</p> <p>Kirčiavimo testas</p> </div> </div>
	<p>Fonetika</p> <p>http://smp2014lt.ugdome.lt/9-10/lietuviu-kalba/fonetika</p>
	<p>Kirčiavimas</p> <p>http://smp2014lt.ugdome.lt/9-10/lietuviu-kalba/kirciavimas-11</p>

Morfologija ir rašyba

Turinio apimtis

Gramatinių žodžio formų taisyklinga vartoseną.
Ilgūdžių įtvirtinimas.

Dalykinės ir metodinės medžiagos elektroniniai šaltiniai

Kanceliarinės kalbos patarimai

<http://kanceliariniaipatarimai.lki.lt/>

Lietuvių kalbos naujažodžių tartuvas

<https://liepa.rastija.lt/Tartuvas/Naujienos>

Tai garsinis naujažodžių žodynėlis, kuriame, naudojant [elektroninio teksto skaitytuvą](#) (lietuvių šnekos sintezatorių), galima išgirsti, kaip tarti ir kirčiuoti naujai lietuvių kalboje atsiradusius žodžius (norminius skolinius arba naujadarus), įvairias jų formas, ir gauti apie juos papildomos informacijos.

Mokymo priemonė *Lietuvių kalbos kultūra. Morfologija*

http://mkp.emokykla.lt/kalboskultura/lt/teorija/morfologija/kalbos_dalys_ir_ju_budingiausi_bruozai/

Praktinės užduotys

1 lygmuo

2 lygmuo

3 lygmuo

	<p>Kalbos dalys ir jų būdingiausi bruožai</p> <p>Daiktavardis, Būdvardis, Skaitvardis</p> <p>Įvardis, Veiksmažodis, Prieveiksmis</p> <p>Kitos kalbos dalys</p> <p>Gramatinių formų vartojimas</p> <p>Gramatinis žodžių įforminimas</p> <p>Kartojimo klausimai</p> <p>Literatūros, nuorodų, sutrumpinimų sąrašai</p>
	<p>Morfologija</p> <p>http://smp2014lt.ugdome.lt/9-10/lietuviu-kalba/morfologija</p>
	<p>Rašybos kartojimas</p> <p>http://smp2014lt.ugdome.lt/9-10/lietuviu-kalba/rasybos-kartojimas</p>

Sintaksė ir skyryba

Turinio apimtis

Mišrieji sudėtiniai sakiniai, jų dėmenų jungimo ypatumai. Mišriųjų sudėtinių sakinių skyryba.

Tiesioginė kalba. Autoriaus žodžių vieta sakiniuose su tiesiogine kalba. Tiesioginės kalbos skyryba brūkšniais ir kabutėmis.

Tiesioginės kalbos vertimas netiesiogine.

Citatų skyryba.

Apibendrinamasis sintaksės ir skyrybos kartojimas.

Sakinių rūšys pagal 1) sakymo tikslą ir būdą, 2) gramatinių centrų skaičių, 3) pagrindines ir antrininkes sakinio dalis, 4) tarinio sąsają su vardininku reiškiamu veikėju, 5) pilnį ir priklausymą nuo konteksto.

Veiksnių nusakymas vardininko linksniu, veiksmažodžio bendratimi, padalyviu, žodžių junginiu ar samplaika ir šalutiniu sakiniu.

Tarinio reiškinys veiksmažodžio asmenuojamąja forma, dalyviu, vardažodžiu su veiksmažodine jungtimi ir be jos, bendratimi su pagalbiniu veiksmažodžiu ir šalutiniu sakiniu.

Pažyminio raiška būdvardiškosiomis kalbos dalimis ir formomis (būdvardžiu, skaitvardžiu, įvardžiu, dalyviu), daiktavardžių ir įvardžių linksniais, žodžių junginiu ir šalutiniu sakiniu.

Aplinkybinių santykių raiškarieveiksmiais, daiktavardžių ir įvardžių linksniais, linksniais su prielinksniais, dalyviais, pusdalyviais bei padalyviais, žodžių junginiais ir šalutiniais sakiniiais. Kalbamųjų santykių nusakymo galimybės sujungiamuoju ar bejungtuku sakiniu, gretimais vientisiniais sakiniiais.

Atskiriamosios konstrukcijos (vienarūšės sakinio dalys, sujungiamieji ir bejungtukai sakiniai), jų skyrybos ypatumai.

Išskiriamosios konstrukcijos (išplėstiniai derinamieji ir kiti pažyminiai, priedėliai, aiškinamosios sakinio dalys, išplėstinės dalyvinės aplinkybės, įterpiniai, kreipiniai, šalutiniai sakiniai), jų skyryba.

Dalykinės ir metodinės medžiagos elektroniniai šaltiniai

	<p>Sakinių klasifikacija: sudėtinis mišrusis sakinyš</p> <p>http://lietuviukalbairliteratura.lt/sakiniu-klasifikacija-sudetinis-misrusis-sakinys/</p>
	<p>Sakinių skirstymas ir tipai</p> <p>http://www.xn--altiniai-4wb.info/index/details/615</p>
	<p>Privalomosios skyrybos taisyklės</p> <p>http://www.vlkk.lt/vlkk-nutarimai/nutarimai/nutarimas-del-privalomosios-skyrybos-taisykliu</p> <p>http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/kalba/KL00/Privalomosios_skyrybos_taisykl%C4%97s._Nutarimas.KL0900.pdf</p>
	<p>Autorinė ir neautorinė kalba</p> <p>http://www.xn--altiniai-4wb.info/index/details/627</p>
	<p>Sintaksė ir skyryba</p> <p>http://smp2014lt.ugdome.lt/9-10/lietuviu-kalba/sintakse-ir-skyryba</p>